

Nr 197.

Ankom till riksdagens kansli den 30 maj 1919 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för täckande av viss del av statens järnvägars driftförlust under år 1918. (4:e avd.)

Uti en till riksdagen den 7 mars 1919 avlåten proposition (nr 162), vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att för täckande av statens järnvägars driftförlust under år 1918 — utöver för dylikt ändamål förut anvisade anslag — å tilläggsstat för år 1919 under titel »utgifter för kapitalökning, tillfällig försträckning åt statens järnvägar» anvisa ett förslagsanslag, att utgå av tillfälliga låne-medel, å högst 11,300,000 kronor.

Beträffande utredningen i ämnet får utskottet hänvisa till återopade statsrådsprotokollet.

Utskottets
yttrande.

För täckande av driftförlust vid statsbanorna under förra delen av år 1918 beviljade samma års lagtima riksdag å tilläggsstat under titel »tillfällig försträckning åt statens järnvägar» ett förslagsanslag, högst, 30,000,000 kronor. För beredande av medel till extra krigstidstillägg och extra krigstidshjälp åt statsbanepersonalen anvisade därefter urtima riksdagen 1918 å extra tilläggsstat under samma titel ett förslagsanslag, högst, 19,000,000 kronor. Den bokförda driftförlusten under året har emellertid efter verkställt bokslut befunnits uppgå till 60,298,170 kronor 96 öre. För täckande av bristen äskas nu ett till 11,300,000 kronor avjämnat anslag.

Givetvis måste det av Kungl. Maj:t begärda anslaget nu anvisas. Den uppkomna situationen har emellertid måst ingiva utskottet allvarliga bekymmer, helst det för närvarande är omöjligt att överblicka, huruvida densamma kommer att jämväl för innevarande år fortfarande göra sig gällande.

Till det dåliga resultatet av statens järnvägars rörelse under år 1918 hava åtskilliga orsaker samverkat. I »Järnvägsstatistiska meddelanden», extrahäfte I för år 1919, innefattande en preliminär redogörelse för statens järnvägar under år 1918, hava de på frågan inverkan omständigheterna utvecklats. Ur berörda redogörelse tillåter sig utskottet återgiva följande korta sammanfattning.

»Det otillfredsställande ekonomiska resultatet av 1918 års statsbanedrift är i väsentlig grad att tillskriva dels det ogynnsamma konjunkturläget, kännetecknat av en allmänt vikande konjunktur, förenad med från högkonjunkturen kvarstående högt uppdrivna omkostnader av alla slag, och dels en rad av extraordinärt ogynnsamma omständigheter, vilka verkat antingen i form av abnorma driftkostnader eller såsom förlust respektive utebliven vinst å särskilda rörelsegrenar. I fråga om omkostnaderna är främst att nämna en fördyring av lokomotivbränslet långt utöver måttet för kristidens allmänna prishöjning; denna kostnadsökning har i hög grad skärpts därigenom, att järnvägsstyrelsen ålagts att med bortseende från egna ekonomiska hänsyn inköpa engelska stenkol till priser, som vida överstego samtidiga priser å tillgängliga tyska kol. Beträffande inkomsterna är att nämna, att malm-, post- och militärtransporter av alldeles särskilda orsaker givit otillfredsställande ekonomiska resultat, varjämte hänsyn till landets och näringslivets intressen betingat återhållsamhet i fråga om ytterligare tariffhöjningar.

Kostnadsökningen på grund av bränslets fördyring utöver 1917 års redan utomordentligt högt uppdrivna nivå kan skattas till c:a 60 miljoner, varav c:a 22 miljoner kronor kunna tillskrivas en rent ekonomiskt sett ofördelaktig import från England. Förlusten å post- och militärtrafik kan skattas till c:a 6 miljoner kronor. För malmtrafiken förefinnes enligt järnvägsstyrelsens åsikt en fordran hos Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag på c:a 13,3 miljoner kronor, vilken fordran dock ingalunda uppgår till det belopp, som vid frihet från kontraktsbestämmelser rörande fraktsatser skäligen syns bära uttagas i form av höjda frakter; vid en höjning av malmfrakterna i samma proportion som övriga frakter skulle nämligen hava uppstått en merinkomst av c:a 17 miljoner kronor, och vid en höjning till samma nivå som övriga malmfrakter skulle merinkomsten stigit till 32 miljoner kronor.»

Ehuruväl den av järnvägsstyrelsen lämnade redogörelsen synes kunna till väsentlig del förklara den uppkomna driftförlusten för år 1918, har dock utskottet i detta sammanhang velat framhålla den tvingande nöd-

vändigheten av att intet underlåtes att för framtiden söka åstadkomma ett tillfredsställande resultat av denna betydande gren av statsverksamheten. Då statsutskottet nästlidet år hade att avgiva utlåtande angående det riksdagen då underställde förslaget om förhöjda provisoriska tilläggsavgifter å statens järnvägar, gav utskottet uttryck för denna uppfattning, till vilken riksdagen ock anslöt sig. För att någon ytterligare förhöjning av taxorna å statsbanorna — även om dessa för närvarande i allmänhet ligga väsentligt under de enskilda järnvägarnas taxor — icke vidtagits, kunna emellertid tvivelsutan vägande skäl anföras. Men det synes utskottet vara nödvändigt, att statens järnvägars taxepolitik återupptages till en ingående prövning. Även åt den ej mindre viktiga frågan om utgifternas begränsning är det enligt utskottets uppfattning nödvändigt att ägna en liknande uppmärksamhet. Sådana inskränkningar och besparingar, som med vederbörligt uppehållande av driften kunna genomföras, böra givetvis iakttagas.

För att dessa synnerligen invecklade och omfattande frågor skola bliva på ett allsidigt och klargörande sätt utredda, synes det utskottet vara lämpligast, att utredningen överlämnas åt personer, vilka äro på samma gång obundna i sin uppfattning och utrustade med omfattande erfarenhet från praktiskt ekonomisk verksamhet. Det vill synas utskottet uppenbart, att en på dylikt sätt verkställd utredning bör bliva till stor fördel jämväl för järnvägsmyndigheterna själva, då fråga kan bliva om vidtagande av taxeändringar eller andra åtgärder, som äro nödvändiga för vinnande av ett ekonomiskt tillfredsställande resultat av statsbanerörelsen. Det ligger i sakens natur, att den ifrågasatta utredningen bör komma till stånd utan dröjsmål och snarast möjligt avslutas.

I enlighet med vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att riksdagen må

a) för täckande av statens järnvägars driftförlust under år 1918 — utöver för dylikt ändamål förut anvisade anslag — å tilläggsstat för år 1919 under titel »utgifter för kapitalökning, tillfällig försträckning åt statens järnvägar» anvisa ett förslagsanslag, högst, 11,300,000 kronor;

b) hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en allsidig utredning snarast möjligt rörande de åtgärder, som böra vidtagas för erhållande för framtiden av ett tillfredsställande resultat av driften vid statens järnvägar.

Beträffande sättet för anskaffande av ifrågavarande anslag kommer utskottet att framdeles under riksdagen avgiva yttrande.

Stockholm den 30 maj 1919.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Närvarande: samma ledamöter som vid behandlingen av utlåtandet nr 195, med undantag av herr *C. G. Ekman.*
